

ЕКОНОМІКА ВІЙНИ. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Прокопчук С. П., студентка, ФММ Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
prokopczuksofia256@gmail.com

Черненко Н. О., к. е. н., доцент
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
chernenkonaatasha0@gmail.com

Агропромисловий комплекс традиційно відіграє ключову роль в економіці України, забезпечуючи значну частку експорту та сприяючи економічному зростанню. Водночас інвестиційна привабливість агробізнесу залишається вразливою до внутрішніх і зовнішніх викликів. Повномасштабна війна з росією стала головним негативним чинником, що впливає на інвестиційний клімат країни загалом та аграрний сектор зокрема.

Лише в першій половині 2022 року індекс інвестиційної привабливості України знизився на 0,56 пункту — до 2,17 із 5, що є найнижчим значенням із 2013 року. Це свідчить про суттєве зростання ризиків для бізнесу та зниження довіри інвесторів. Окупація окремих регіонів, активні бойові дії, ракетні удари, логістичні проблеми та блокади, стрімке зростання цін на ресурси, падіння доходів і купівельної спроможності формують вкрай несприятливе середовище для інвестицій. Для найбільш точного аналізу порівнюємо інвестиції та реінвестиції капіталу в аграрний сектор, лісове господарство та рибальство України, представлені на рисунку 1.

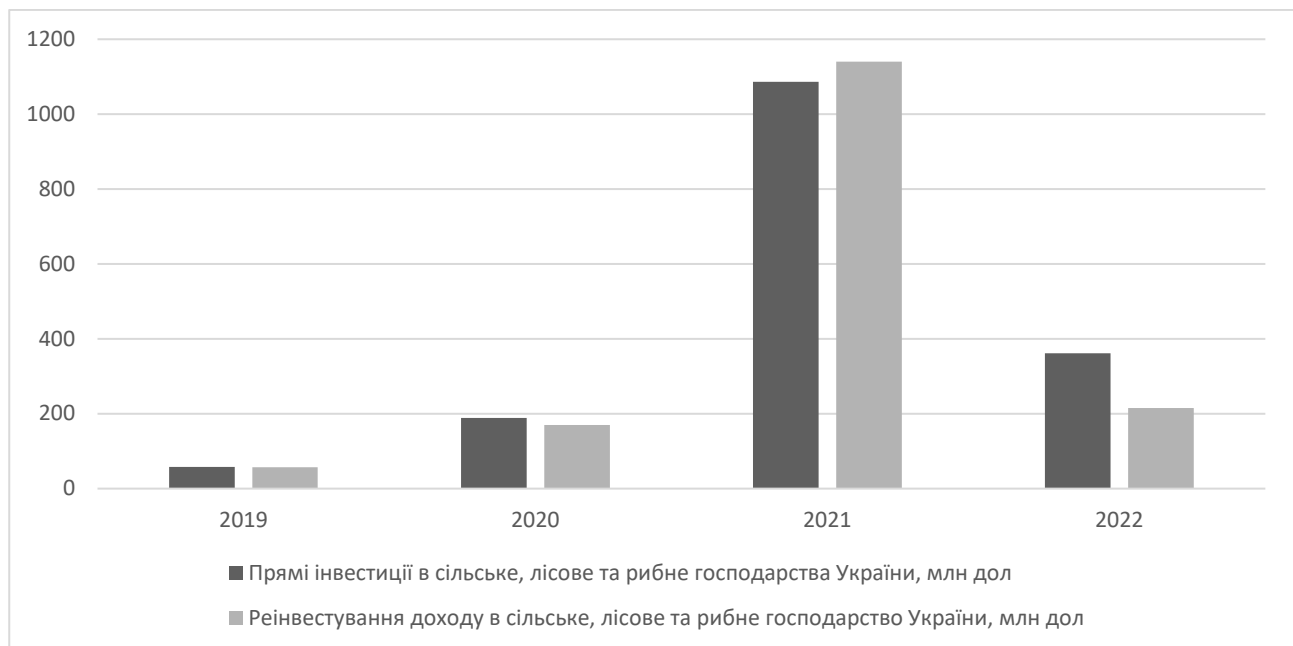

Рисунок 1. Інвестиції та реінвестиції капіталу в сільське, лісове та рибне господарства України, млн дол.

Джерело: побудовано автором на підставі [1].

Як видно з даних, представлених на рисунку, динаміка залучення капіталу в сільське, лісове та рибне господарство України у період 2019–2022 років демонструє значні коливання. Найменший обсяг як прямих іноземних інвестицій, так і реінвестованого капіталу, спостерігався у 2019 році. У 2020 році інвестування почало зростати, що, ймовірно, було пов'язано з економічною стабілізацією та відновленням після попередніх кризових явищ. 2021 рік став піковим за обсягами залучених коштів: як прямі інвестиції, так і реінвестування доходу перевищили 1000 млн доларів.

Особливістю цього періоду є те, що обсяг реінвестованого капіталу перевищив обсяг нових інвестицій. Це свідчить про високу довіру інвесторів до подальшого розвитку аграрного сектору та їхнє бажання зберегти вкладені кошти в Україні. Проте вже у 2022 році спостерігається різке падіння обсягів інвестицій: порівняно з 2021 роком зниження реінвестованого капіталу становило приблизно 76%. Така ситуація зумовлена війною, макроекономічною нестабільністю, зростанням ризиків для інвесторів та порушенням логістичних ланцюгів. Водночас, якщо порівняти показники 2022 року з 2019-м, реінвестований капітал зріс майже в 6 разів, що свідчить про відносну стійкість агропромислового сектору навіть в умовах кризи.

З огляду на важливість інвестицій для розвитку аграрного сектору, стратегічно необхідним є створення умов, які б сприяли як залученню нових капіталовкладень, так і стимулюванню реінвестування прибутків у розвиток галузі. Таким чином, була запропонована модель підвищення зовнішньої інвестиційної привабливості аграрного сектору України, яку можна представити у вигляді функції залежності (формула 1):

$$I = f(E, P, J, T) \quad (1)$$

Де, I – рівень інвестиційної привабливості аграрного сектору;

E – економічні фактори (наприклад, рівень ВВП, податкова політика, макроекономічна стабільність);

P – політичні фактори (стабільність уряду, міжнародні відносини, рівень корупції);

J – юридичні фактори (законодавчі гарантії для інвесторів, правозахист бізнесу, земельне законодавство);

T – інфраструктурні та технологічні фактори (стан логістики, цифровізація, доступність інновацій).

Розгорнуто модель можна представити у наступному вигляді (формула 2):

$$I = \alpha E + \beta P + \gamma J + \delta T + \epsilon \quad (2)$$

Де, alpha, beta, gamma, delta — коефіцієнти впливу відповідних факторів (визначаються емпірично або статистично).

Ця модель дозволяє оцінювати, які фактори найбільше впливають на інвестиційну привабливість аграрного сектору та які заходи можуть підвищити його конкурентоспроможність на міжнародному рівні.

Далі розглянемо основні стратегічні напрями, які сприятимуть зміцненню інвестиційного клімату в аграрному секторі України (Табл. 1)

Таблиця 1

Стратегія та ключові дії для підвищення інвестиційної привабливості аграрного сектору України

Стратегія	Ключові дії	Очікуваний ефект
Лібералізація торгівлі та доступ до ринків	- Усунення торговельних бар'єрів для продукції сільського господарства з високою доданою вартістю (HVA). - Гармонізація ветеринарних, фітосанітарних та санітарних стандартів із нормами ЄС. - Посилення міжнародних торговельних угод для забезпечення довгострокових інвестицій.	Спрощений експорт української сільськогосподарської продукції; ростання довіри іноземних інвесторів до регуляторної стабільності; розширення ринків збуту для України.
Реформа ринку сільськогосподарських земель	- Лібералізація ринку землі з можливістю іноземного володіння за прозорими умовами. - Впровадження правових гарантій для довгострокових інвестицій. - Розвиток цифрового земельного кадастру для запобігання шахрайству та суперечкам.	Приваблення масштабних інвестицій у агробізнес; сприяння покращенню землекористування інвесторами; забезпечення правової безпеки та прозорості угод.

Оптимізація ланцюгів постачання та діджиталізація	- Інвестування у цифрові платформи для підвищення прозорості ланцюгів постачання. - Покращення логістики, складських приміщень та транспортної інфраструктури. - Створення державно-приватних партнерств для модернізації ланцюгів доданої вартості.	Зниження операційних витрат для інвесторів; підвищення ефективності аграрної торгівлі та дистрибуції; зміцнення конкурентоспроможності України на міжнародних ринках.
Інтеграція передових технологій	- Підтримка впровадження точного землеробства та смарт-ферм. - Сприяння партнерствам між аграрними підприємствами та технологічними компаніями. - Організація навчальних програм для фермерів із сучасних агротехнологій.	Підвищення ефективності та врожайності; залучення інвесторів, зацікавлених в агротехнологіях; покращення сталого розвитку сільського господарства.
Механізми зниження ризиків	- Впровадження страхових схем для захисту від кліматичних ризиків. - Розбудова міцної правової бази для захисту інвесторів та врегулювання суперечок. - Посилення фінансових установ для надання кредитів та фінансування агробізнесу.	Зменшення ризиків інвестування в аграрний сектор; підвищення фінансової безпеки для інвесторів; стимулювання довгострокового залучення капіталу.

Джерело: побудовано автором на підставі [2].

Спектр ніш, які є перспективними для середньострокового залучення прямих іноземних інвестицій, є значним – особливу увагу слід приділити тим, які мають мінімальну залученість великих корпорацій та забезпечують найвищу маржинальність. Вкладення у ці підсектори сприятиме створенню позитивного інвестиційного іміджу для всього українського агросектору. Для цього необхідно впроваджувати комплексні заходи, спрямовані на зменшення ризиків для інвесторів, забезпечення привабливих фінансових стимулів та формування ефективних механізмів державно-приватного партнерства. Особливу роль у цьому процесі відіграють три ключові напрями: державно-приватне партнерство, податкові стимули та механізми страхування ризиків, які сприятимуть залученню довгострокових інвестицій та розвитку аграрного сектору в сучасних реаліях.

Державно-приватне партнерство. Це ключовий механізм залучення інвестицій, що поєднує ресурси держави та бізнесу. Пріоритет — модернізація інфраструктури, зокрема будівництво зерносховищ, логістичних центрів і транспортних коридорів для посилення експорту. Важливе розширення іригаційних систем для залучення приватних інвестицій та підвищення стійкості сільського господарства. Також слід створити фонд підтримки інновацій для розвитку технологічних стартапів, автоматизації та точного землеробства.

Податкові стимули. Податкові заходи можуть значно підвищити інвестиційну привабливість. Важливими є податкові канікули для нових інвесторів у переробці агропродукції та зниження мит на імпорт технологічного обладнання для модернізації виробництва. Також слід стимулювати експорт, запровадивши податкові пільги для компаній, що реалізують продукцію за кордон, зміцнюючи конкурентні позиції України.

Механізми страхування ризиків. Високий рівень ризиків через війну стримує інвесторів, тому важливо створити державний фонд гарантування інвестицій або залучити міжнародні програми страхування. Розширення аграрного страхування допоможе захистити виробників від природних катастроф. Крім того, страхові інструменти спільно з MIGA та IFC забезпечать захист капіталовкладень від політичних та економічних ризиків, підвищуючи довіру інвесторів [3].

Таким чином, підвищення інвестиційної привабливості аграрного сектору України в умовах війни та післявоєнного відновлення можливе завдяки впровадженню ефективних механізмів державно-приватного партнерства, створенню податкових стимулів для інвесторів та розширенню страхових інструментів для мінімізації ризиків. Поєднання цих заходів із

стратегічними реформами та міжнародною фінансовою підтримкою сприятиме формуванню стабільного бізнес-середовища, що, у свою чергу, забезпечить залучення довгострокового капіталу, стійке економічне зростання та зміцнення позицій України як ключового гравця на міжнародному аграрному ринку.

Література

1. Key Policies and Measures to Support Ukraine's Agricultural Sector [Електронний ресурс] // Національний інститут стратегічних досліджень. – Режим доступу: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/klyuchovi-polityky-ta-zakhody-dlya-pidtrymky-ahrarnoho-sektoru-ukrayiny-v> (дата звернення: 22.02.2025).
2. Strategic Policies for Agricultural Sector Recovery [Електронний ресурс] // Національний інститут стратегічних досліджень. – Режим доступу: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/klyuchovi-polityky-ta-zakhody-dlya-pidtrymky-ahrarnoho-sektoru-ukrayiny-v> (дата звернення: 22.02.2025).
3. Investment Strategies in the Agricultural Sector [Електронний ресурс] // FAO Open Knowledge Repository. – Режим доступу: <https://openknowledge.fao.org/server/api/core/bitstreams/9ea5151c-357f-441e-a7ae-e6e82490ca0b/content> (дата звернення: 22.02.2025).